

Obsah

Seznam zkratk	17
Předmluva	19
1 Slizniční léze dutiny ústní s charakteristickým aspektivním nálezem	21
1.1 Bělavé zbarvení sliznice	21
1.1.1 Lichen ruber planus	21
1.1.2 Erytematodes (lupus erytematodes)	22
1.1.3 Orální kandidóza	23
1.1.4 Spalničky (morbilli)	24
1.1.5 Fordyceova choroba	25
1.1.6 Leukoplakie	25
1.1.7 Erytroplakie	25
1.1.8 Palatální keratóza při inverzním (reverzním) kouření	26
1.1.9 Naevus spongiosus albus („bílý houbovitý névus“)	26
1.1.10 Leukoderma	26
1.2 Pigmentované léze	26
1.2.1 Exogenní pigmentace	26
1.2.2 Endogenní pigmentace	28
1.3 Puchýřnaté slizniční změny	30
1.3.1 Gingivostomatitis herpetica (aphthosa)	30
1.3.2 Stomatitis herpetica (recidivans)	31
1.3.3 Herpes simplex (labialis)	31
1.3.4 Eczema herpeticatum Kaposi	32
1.3.5 Herpes zoster (pásový opar)	32
1.3.6 Varicella (plané neštovice)	33
1.3.7 Infekční mononukleóza	34
1.3.8 Aftózní onemocnění	34
1.3.9 Gonokoková stomatitida	36
1.3.10 Erythema exsudativum multiforme	36
1.3.11 Orální mukozitida	37
1.3.12 Pemphigus vulgaris	38
1.4 Ulcerózní slizniční afekce	39
1.4.1 Syfilis (lues, příjice)	39
1.4.2 Plautova-Vincentova (ulceromembranózní) angina	41
1.4.3 Leukemie a lymfomy	41
1.4.4 Agranulocytóza	42
1.4.5 Traumaticky a mikrobiálně vyvolané ulcerace	43
1.4.6 Tuberculosis ulcerosa	44
1.4.7 Wegenerova granulomatóza	44

1.4.8	Sporotrichóza	45
1.4.9	Blastomykóza	45
1.4.10	Ostatní mykózy ústní sliznice	46
1.4.11	Cytomegalovirová choroba	46
1.5	Procesy s tvorbou píštělí	46
1.5.1	Aktinomykóza	46
1.5.2	Laterální krční (branchiogenní) píštěle či cysty	47
1.5.3	Mediální krční cysty (cystis ductus thyreoglossus)	48
1.5.4	Skrofuloderma (tuberculosis cutis colliquativa)	48
1.6	Pseudomembranózní změny	48
1.6.1	Difterie (záškrt)	48
1.6.2	Scarlatina (spála)	49
2	Záněty orální a periorální oblasti	51
2.1	Etiopatogeneze zánětů	51
2.2	Záněty dutiny ústní	51
2.2.1	Katarální stomatitida	51
2.2.2	Serofibrinózní stomatitida	52
2.2.3	Hnisavá stomatitida	52
2.2.4	Chronická stomatitida	53
2.2.5	Dentitio difficilis (poruchy prořezávání zubů)	53
2.3	Záněty periorálních měkkých tkání – pyodermie	54
2.3.1	Pyodermie bez návaznosti na kožní adnexa	54
2.3.2	Pyodermie s postižením kožních adnex	55
3	Regenerace a hojení ran	57
3.1	Regenerace	57
3.2	Reparace	58
3.2.1	Hojení ran	58
3.2.2	Hojení kostní tkáně	61
3.3.1	Primární hojení otevřeného poranění kosti a sliznice	62
3.3.2	Primární hojení krytého kostního defektu	63
3.3.3	Sekundární hojení otevřeného kostního defektu	64
4	Patologie jazyka	65
4.1	Povlak jazyka	65
4.2	Lingua villosa nigra	65
4.3	Lingua geographica	65
4.4	Lingua plicata (scrotalis)	66
4.5	Glossitis rhombica mediana (Brocquova-Pautrierova glositida)	66
4.6	Jazyk při karenci	67
4.7	Möllerova-Hunterova glositida	68
4.8	Sideropenická (asiderotická) anémie a Plummerův-Vinsonův syndrom	69
4.9	Glossitis interstitialis luetica	69

4.10	Sjögrenův (sicca) syndrom	70
4.11	Progresivní difuzní sklerodermie	70
4.12	Makroglosie	71
4.12.1	Vrozená anomálie	71
4.12.2	Amyloid	71
4.12.3	Akromegalie	72
4.12.4	Myxedém	72
4.12.5	Glykogenózy	72
4.12.6	Mukopolysacharidózy	73
4.12.7	Nádory	73
4.12.8	Měšnání krve	74
4.13	Melkerssonův-Rosenthalův syndrom	74
5	Změny sliznice dutiny ústní při celkových onemocněních	77
5.1	Onemocnění srdce a krevního oběhu	77
5.2	Onemocnění jater	77
5.3	Onemocnění gastrointestinálního traktu	77
5.4	Diabetes mellitus	78
5.5	Onemocnění krvetvorného systému	78
6	Imunita a alergie	79
6.1	Mechanismus imunitní odpovědi organismu	79
6.2	Alergie	79
6.2.1	Typ 1 – anafylaktický typ	79
6.2.2	Typ 2 – cytotoxický typ	80
6.2.3	Typ 3 – imunokomplexový typ přecitlivosti	80
6.2.4	Typ 4 – přecitlivělost buněčného typu	81
6.3	Autoimunitní choroby	81
6.3.1	Orgánově specifická autoimunitní onemocnění	82
6.3.2	Systémová autoimunitní onemocnění	82
6.4	Alergické reakce na sliznici dutiny ústní	82
6.4.1	Stomatitis medicamentosa	82
6.4.2	Stomatitis venenata	83
7	Onemocnění tvrdých zubních tkání	85
7.1	Poruchy vývoje	85
7.1.1	Odchytky v počtu, velikosti a tvaru zubů	85
7.1.2	Vývojové poruchy tvrdých tkání zubu	87
7.2	Regresivní změny zubů	88
7.2.1	Abnormální opotřebenání chrupu	89
7.2.2	Abraze	89
7.2.3	Eroze	90
7.2.4	Resorpce zubu	90
7.2.5	Hypercementóza (hyperplazie cementu)	91
7.2.6	Cementikl	92

7.2.7	Ankylóza zubu	92
7.2.8	Zubní kámen a konkrementy (calculus, odontolith)	92
7.2.9	Zubní plak	92
7.3	Zubní kaz – karies	94
7.3.1	Faktory převážně vyvolávající zubní kaz – zubní plak	94
7.3.2	Patomorfologie zubního kazu	95
7.3.3	Kaz skloviny	96
7.3.4	Kaz cementu	98
7.3.5	Kaz dentinu	98
7.3.6	Reakce zubní dřevě na zubní kaz	99
7.3.7	Dělení zubního kazu podle klinického průběhu	99
7.3.8	Bolest zubů	101
8	Onemocnění pulpy	103
8.1	Regresivní změny	103
8.1.1	Afrofie pulpy	103
8.1.2	Patologická kalcifikace pulpy	103
8.2	Záněty pulpy (pulpitidy)	104
8.2.1	Pulpitis acuta clausa (uzavřená – okluzní pulpitida)	104
8.2.2	Pulpitis chronica clausa (uzavřená chronická pulpitida)	105
8.2.3	Pulpitis chronica aperta (otevřená chronická pulpitida)	106
9	Onemocnění parodontu	107
9.1	Onemocnění gingivy	107
9.1.1	Gingivitidy podmíněné plakem	108
9.1.2	Celková onemocnění s projevy na gingivě	111
9.1.3	Ulcerózní gingivitida	112
9.1.4	Deskvamativní gingivitidy	112
9.1.5	Polékové chronické hyperplastické gingivitidy	113
9.1.6	Fibromatóza gingivy	113
9.1.7	Epulidy	113
9.2	Parodontitidy	114
9.2.1	Patogeneze marginálních parodontitid	114
9.2.2	Parodontitida dospělých (adultní marginální, nesystémová)	114
9.2.3	Rychle progredující parodontitida	116
9.2.4	Lokalizovaná juvenilní parodontitida	116
9.2.5	Prepubertální parodontitida	117
9.2.6	Parodontitida dospělých při systémových chorobách	117
9.2.7	Parodontální absces	118
9.3	Periodontitidy	119
9.3.1	Akutní (apikální) periodontitida	119
9.3.2	Chronická (periapikální) periodontitida	121

9.4	Gingivální recese	122
9.4.1	Gingivoparodontální atrofie	122
9.4.2	Gingivoalveolární atrofie	123
9.4.3	Okluzní parodontální trauma	123
9.5	Epulidy	124
9.6	Parodontální cysty	124
10	Granulomy a epulidy	125
10.1	Granulomy	125
10.1.1	Granulom kolem cizích těles	125
10.1.2	Granuloma pyogenicum (teleangiectaticum)	125
10.1.3	Centrální obrovskobuněčný granulom	126
10.2	Epulidy	126
10.2.1	Epulis granulomatosa	126
10.2.2	Epulis fibromatosa	127
10.2.3	Epulis gravidarum	127
10.2.4	Epulis gigantocelularis	127
11	Cysty čelistní a obličejové oblasti	129
11.1	Patogeneze a růst cyst	129
11.2	Klasifikace cyst systematická	130
11.3	Klasifikace cyst dle WHO	132
11.4	Čelistní kostní cysty	132
11.4.1	Odontogenní čelistní cysty	132
11.4.2	Neodontogenní čelistní cysty	136
11.4.3	Čelistní cysty neobsahující epitel (pseudocysty)	137
11.5	Cysty měkkých tkání	139
11.5.1	Retenční cysty (cysty zevněsekretorických žláz)	139
11.5.2	Lymfoepiteliální cysty	141
11.5.3	Cysty žaludeční a střevní sliznice	142
11.5.4	Mediální krční cysty (píštěle)	142
11.5.5	Laterální krční (branchiogenní) cysty (píštěle)	143
11.5.6	Dermoidní a epidermoidní cysty	143
11.6	Obrazová příloha odontogenních cyst	145
11.6.1	Odontogenní radikulární cysty	145
11.6.2	Odontogenní folikulární cysty	145
11.6.3	Odontogenní primordiální cysty a keratocysty	146
11.6.4	Odontogenní parodontální cysty	147
11.6.5	Odontogenní reziduální cysty	147
11.7	Obrazová příloha neodontogenních čelistních cyst	148
11.7.1	Cysty nazopalatinálního traktu	148
11.7.2	Cysty měkkých tkání	150

12	Nádory orofaciální oblasti – obecný úvod	151
12.1	Biologická povaha nádorů	151
12.1.1	Benigní nádor	151
12.1.2	Maligní nádor	151
12.1.3	Nádory nejisté biologické povahy	152
12.1.4	Metastazování	152
12.1.5	Klasifikace podle TNM-systému (staging)	153
13	Epidemiologie nádorů	155
13.1	Vymezení pojmu a kategorií	155
13.1.1	Deskriptivní epidemiologie nádorů	155
13.1.2	Analytická epidemiologie nádorů	155
13.1.3	Metabolická epidemiologie nádorů	155
13.2	Statistika a možnosti jejího využití	156
13.3	Komentář ke grafické části	159
13.4	Grafická část	162
13.5	Zastoupení jednotlivých histologických typů zhoubných nádorů dutiny ústní v České republice (Souhrnné výsledky za období 1985–1995)	176
13.5.1	Histologické typy zhoubných nádorů	177
14	Karcinomy a prekancerózy sliznice dutiny ústní	199
14.1	Karcinomy	199
14.1.1	Spinocelulární (dlaždicobuněčný) karcinom	199
14.1.2	Verukózní (papilární) karcinom	201
14.1.3	Bazaloidní karcinom	201
14.1.4	Bazaliom (bazocelulární karcinom)	201
14.1.5	Adenoidní karcinom	203
14.1.6	Vřetenobuněčný karcinom	203
14.1.7	Adenoskvamózní karcinom	203
14.1.8	Nediferencovaný karcinom	204
14.2	Klasifikace TNM karcinomů rtů a dutiny ústní	204
14.2.1	Klasifikace klinická – TNM a patologická – pTNM (viz obrazová příloha 14.2.2)	205
14.2.2	Obrazová příloha klasifikace karcinomů dutiny ústní (rtu a jazyka) a regionálních (krčních) mízních uzlin	206
14.3	Benigní léze schopné mikroskopicky napodobit dlaždicobuněčný karcinom dutiny ústní	210
14.3.1	Papilární hyperplazie	210
14.3.2	Nádor z granulárních buněk	210
14.3.3	Diskoidní lupus erymatodes	210
14.3.4	Mediánní romboidální glositida	210
14.3.5	Keratoakantom	211
14.3.6	Nekrotizující sialometaplazie	211

14.3.7	Juxtaorální Chievitzův orgán	212
14.3.8	Chronická hyperplastická kandidóza	212
14.3.9	Verukoidní xantom	213
14.3.10	Verruca vulgaris	213
14.3.11	Condyloma accuminatum	213
14.3.12	Molluscum contagiosum	214
14.4	Prekancerózní léze (makroskopická klasifikace)	214
14.4.1	Leukoplakie	214
14.4.2	Erytroplakie	215
14.4.3	Palatální keratóza ve spojení s reverzním kouřením	215
14.5	Prekancerózní léze (histologická klasifikace)	215
14.5.1	Dysplazie dlaždicového epitelu	216
14.5.2	Dlaždicobuněčný karcinom in situ	217
14.5.3	Solární (aktinická) keratóza	217
14.6	Benígní léze podobné orálním prekancerózám	217
14.6.1	Bílé léze podobné leukoplakiím	217
14.6.2	Červené léze podobné erytroplakiím	218
14.6.3	Fokální epiteliální hyperplazie	218
14.6.4	Reaktivní a regenerativní atypie	219
14.7	Předpoklad pro vznik prekanceróz (fakultativní prekancerózy)	219
14.7.1	Sideropenická dysfagie	219
14.7.2	Lichen planus	219
14.7.3	Orální submukózní fibróza	220
14.7.4	Syfilis	220
14.7.5	Diskoidní lupus erytamatodes	220
14.7.6	Xeroderma pigmentosum	221
14.7.7	Epidermolysis bullosa	221
15	Neepiteliální nádory	223
15.1	Benígní neepiteliální nádory	223
15.1.1	Fibrom	223
15.1.2	Osifikující fibrom	223
15.1.3	Osteom	223
15.1.4	Osteoidní osteom	224
15.1.5	Lipom	224
15.1.6	Myxom	225
15.1.7	Leiomyom	225
15.1.8	Rabdomyom	226
15.1.9	Hemangiomy	226
15.1.10	Lymfangiom	228
15.1.11	Neurinom	228
15.1.12	Neurofibrom	229
15.1.13	Recklinghausenova choroba (neurofibromatóza)	229
15.1.14	Traumatický neurom	229

15.1.15	Nádor z granulárních buněk	230
15.1.16	Pigmentový névus	230
15.2	Maligní neepiteliální nádory	230
15.2.1	Fibrosarkom	230
15.2.2	Myxosarkom	231
15.2.3	Maligní nádory ze svaloviny	231
15.2.4	Hemangiosarkom	231
15.2.5	Maligní hemangioendoteliom	231
15.2.6	Maligní hemangiopericytom	231
15.2.7	Kaposiho sarkom	232
15.2.8	Maligní lymfomy	232
15.2.9	Histiocytóza z Langerhansových buněk (histiocytosis X)	232
15.2.10	Ewingův sarkom	234
15.2.11	Plazmocytom	234
15.2.12	Osteosarkom	235
15.2.13	Chondrosarkom	236
15.2.14	Maligní melanom	236
16	Odontogenní nádory	239
16.1	WHO klasifikace odontogenních nádorů	239
16.2	Benigní odontogenní nádory	240
16.2.1	Ameloblastom	240
16.2.2	Skvamózní odontogenní nádor	241
16.2.3	Kalcifikující epiteliální odontogenní (Pindborgův) nádor	242
16.2.4	Odontogenní nádor z jasných buněk	242
16.2.5	Ameloblastický fibrom	242
16.2.6	Adenomatoidní odontogenní nádor (adeno-amelo-blastom)	243
16.2.7	Kalcifikující odontogenní cysta	243
16.2.8	Dentinom	243
16.2.9	Ameloblastický fibro-odontom	244
16.2.10	Odontoameloblastom	244
16.2.11	Komplexní odontom	244
16.2.12	Složený odontom	244
16.2.13	Odontogenní fibrom (fibrom čelisti)	245
16.2.14	Odontogenní myxom (myxofibrom)	245
16.2.15	Cementom	245
16.2.16	Periapikální cementová dysplazie (periapikální fibrózní dysplazie)	246
16.2.17	Obrovský (gigantiformní) cementom	246
16.2.18	Melanotický neuroektodermální tumor dětského věku, progonom	246
16.3	Maligní odontogenní nádory	247
16.3.1	Odontogenní karcinomy	247
16.3.2	Odontogenní sarkomy	247

17 Patologie slinných žláz	249
17.1 Morfologie slinných žláz	249
17.2 Vývojové anomálie slinných žláz	250
17.3 Záněty slinných žláz	251
17.3.1 Akutní purulentní sialoadenitida	251
17.3.2 Chronické záněty slinných žláz	251
17.3.3 Sialoadenitida z ozáření	252
17.3.4 Sialolitiáza	252
17.3.5 Küttnerův tumor	253
17.3.6 Virové záněty slinných žláz	253
17.3.7 Sialoadenóza	254
17.4 Syndromy s účastí slinných žláz	255
17.4.1 Sjögrenův syndrom	255
17.4.2 Herfordtův syndrom	255
17.4.3 Mikuliczův syndrom	256
17.5 Nádory slinných žláz	256
17.6 Adenomy slinných žláz	258
17.6.1 Pleomorfní adenom	258
17.6.2 Myoepiteliom (myoepiteliální adenom)	258
17.6.3 Adenom z bazálních buněk	259
17.6.4 Adenolymfom (Warthinův tumor)	259
17.6.5 Onkocytom (onkocytární adenom)	259
17.6.6 Kanalikulární adenom	260
17.6.7 Sebaceózní adenom	260
17.6.8 Duktulární papilom	260
17.7 Karcinomy slinných žláz	260
17.7.1 Karcinom z acinárních buněk	260
17.7.2 Mukoepidermoidní karcinom	261
17.7.3 Adenoidně cystický karcinom	262
17.7.4 Polymorfní karcinom s nízkým stupněm malignity	262
17.7.5 Epiteliálně-myoepiteliální karcinom	263
17.7.6 Adenokarcinom z bazálních buněk	263
17.7.7 Sebaceózní karcinom	264
17.7.8 Papilární cystadenokarcinom	264
17.7.9 Mucinózní adenokarcinom	264
17.7.10 Onkocytární karcinom	264
17.7.11 Karcinom vývodů slinných žláz	265
17.7.12 Adenokarcinom	265
17.7.13 Maligní epiteliom (myoepiteliální karcinom)	265
17.7.14 Karcinom v pleomorfním adenomu (maligní smíšený nádor)	265
17.7.15 Dlaždicobuněčný karcinom	266
17.7.16 Malobuněčný karcinom	266
17.7.17 Nediferencovaný karcinom	266

17.7.18	Jiné karcinomy	266
17.7.19	Klasifikace TNM karcinomů slinných žláz	267
17.7.20	Obrazová příloha klasifikace karcinomů slinných žláz TNM a pTNM	268
17.8	Neepiteliální nádory	271
17.9	Maligní lymfomy	272
17.10	Sekundární nádory	272
17.11	Tumoriformní léze	273
17.11.1	Sialoadenóza	273
17.11.2	Onkocytóza	273
17.11.3	Nekrotizující sialometaplazie (infarkt slinné žlázy)	273
17.11.4	Benigní lymfoepiteliální léze	274
17.11.5	Cysty slinných žláz	274
17.11.6	Chronická sklerozující sialoadenitida podčelistní žlázy (Küttnerův tumor)	274
17.11.7	Cystická lymfoidní hyperplazie při AIDS	274
18	Onemocnění lymfatických uzlin čelistní a obličejové oblasti	277
18.1	Histologická struktura lymfatické uzliny	277
18.2	Lymfadenitidy	277
18.2.1	Sinusový katar	277
18.2.2	Fibrinózní, hnisavé, abscedující lymfadenitidy	278
18.2.3	Chronické lymfadenitidy	278
18.2.4	Toxoplazmová lymfadenitida	278
18.2.5	Lymfadenitida při nemoci z kočičího škrábnutí	279
18.2.6	Lymfadenitida při ornitóze	280
18.2.7	Tuberkulózní lymfadenitida	280
18.2.8	Sarkoidóza	280
18.2.9	Perimaligní lymfatická uzlina	280
18.3	Nádory	281
18.3.1	Maligní lymfomy – nonhodgkinské	281
	REAL klasifikace nonhodgkinských maligních lymfomů (modifikovaná na konferenci v Luganu, 1996)	282
18.3.2	Hodgkinův lymfom (lymfogranulom)	288
18.3.3	Metastatické nádory lymfatických uzlin	290
19	Onemocnění kostního systému (osteopatie)	291
19.1	Atrofie (osteoporóza)	291
19.1.1	Atrofie z inaktivity	292
19.1.2	Fokální osteoporotický defekt kostní dřevě	292
19.2	Exostózy, hyperostózy	293
19.3	Osteopatie v užším slova smyslu	294
19.3.1	Dysplastické, vrozené osteopatie	294
19.3.2	Hormonální osteopatie	298
19.3.3	Metabolické osteopatie	299
19.3.4	Kryptogenní osteopatie	300

19.4 Osteomyelitidy čelisti	302
19.4.1 Osteomyelitida kojenců a malých dětí	303
19.4.2 Osteomyelitida dětí a dospělých	304
19.4.3 Odontogenní záněty čelistních dutin	306
20 Onemocnění kloubů	307
20.1 Zánět kloubu (arthritis)	307
20.1.1 Mikrobiální artritidy	307
20.1.2 Imunologické artritidy	308
20.1.3 Tuberkulózní artritida	309
20.2 Artrózy	310
20.2.1 Ankylóza	312
20.2.2 Luxace	312
Literatura	313
Rejstřík	325